

MODERN TÜRK ŞİİRİNDE MEYVE İMGESİ

Ramazan GÜLENDAM*

ÖZET

Şairler, duygu ve düşüncelerini ifade etmek için meyve adlarını benzetme unsuru olarak kullanmışlardır. Meyveler, özellikle sevgiliye ait bir kısım güzellik unsurlarını anlatırken benzerlikleri, şekilleri, renkleri, tatları, sulu oluşları ve parlaklık ve çekicilik yönleriyle kullanılmışlardır. Bu çalışmada, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Attilâ İlhan, Nazım Hikmet ve Şemsi Belli gibi birkaç şairin şiirlerinden alınan örneklerle, Türk şiirinde meyve isimlerinin benzetme unsuru olarak nasıl kullanıldığı değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türk Şiiri, Meyve, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Attilâ İlhan, Nazım Hikmet, Şemsi Belli.

FRUIT IMAGE IN MODERN TURKISH POETRY

ABSTRACT

The manes of friut appear in similies and metaphors in Turkish Poetry. The shapes, colours, consistencies, shine and appeal of these fruit depict the beauty of the beloved. Exanples are given from the poetry of Bedri Rahmi Eyüboğlu, Atilla İlhan, Nazım Hikmet, Şemsi Belli.

Key words: Turkish poetry, fruit, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Atilla İlhan, Nazım Hikmet, Şemsi Belli

Modern Türk şiirinde şairler, duygu ve düşüncelerini ifade ederken yer yer somut bir kavram olan meyve adlarından benzetme unsuru olarak yararlanmışlar ve bu somut varlıkları kullanarak kimisi yeni imgeler (yeni somut ve soyut kavramlar) yaratıp bu meyvelere orijinal yan anlamlar yüklemişler; kimisiyse

* Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic*

Volume 3/5 Fall 2008

önceden divan ve halk edebiyatçıları tarafından tekrarlanagelen söyleyişleri bir kez daha yinelemekle kalmışlardır. Meyveler gerçek anlamları yanı sıra kişilerin duygu ve arzularını, bir kısım değerlerini anlatmada anlatım unsuru olarak kullanılagelmiştir. Meyveler, özellikle sevgiliye ait bir kısım güzellik unsurlarını anlatırken benzerlikleri, şekilleri, renkleri, tatları, sulu oluşları ve parlaklık ve çekicilik yönleriyle kullanılırlar. Bu sırada şairin bahsettiği meyve, sevgilinin ona benzeyen organını ve aynı zamanda sevgiliyi temsil eder ve çoğu zaman da şairin ona ulaşma isteğini dile getirir. Sözelimi, genelde yuvarlak, iri ve sulu olan şeftali, turunç, portakal, ayva, elma ve nar gibi meyveler şiirlerde bazen açık bazen de üstü kapalı bir şekilde sevgilinin göğüsleri ve onlara kavuşma arzusunun ifade için kullanılır. Şair, bu şekilde anlatım unsuru olarak kullandığı meyvelerden, daha etkili ve zengin bir anlatım imkânını elde etmekte veya açıkça söylene kaba kaçabilecek ifadelerden kaçınarak söylemek istediğini kapalı fakat etkili bir şekilde -onların muhayyel çağrışımlarından faydalanarak- söyleyebilmektedir. Bu çalışmada, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Attilâ İlhan, Nazım Hikmet ve Şemsi Belli gibi birkaç şairin şiirlerinden alınan örneklerle, Türk insanının / şairlerinin çeşitli konulardaki duygu ve düşüncelerini, edebiyatın imkânlarından yararlanıp meyve isimlerinin çağrışımsal gücünü kullanarak ve onları benzetme unsuru yaparak nasıl en uygun şekilde ifade ettikleri irdelenmiştir.

Bögürtlen

Modern Türk şiirinde, renginden ve şeklinden dolayı sevgilinin dudağı ve göğüs ucu, okurda daha çok cinselliğı çağrıştırır bir tarzda, bögürtlen meyvesine benzetilir.

Şair ve araştırmacı Mehmet Narlı, sevgilinin dudağını renk bakımından benzerlik kurarak bögürtlene benzeterek sevgilinin,

“... bögürtlen dudaklarından
Bir kerecik öpmek.”¹

¹ Mehmet Narlı, “Yoksul ve Yeminli”, *Çiçekler Satılmasın*, Dolunay Yayınları, Kahramanmaraş 1988, s. 19.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

ister.

Attilâ İlhan, cinsellik ve erotizmi işlediği *Ayıp resimler* adlı şiirinde, bakire bir lezbiyen kadının 'düşsel çoğul sevişme'sini resmederken, kadının göğüs ucu için benzetme unsuru olarak 'böğürtlen'den ve kadının göğsü için de 'portakal'dan yararlanır. Kadının göğsünün ucunu, hem şekil hem de renk bakımından, böğürtlene benzeterek şöyle der şair:

*tuhaf şey
memeleriyle solur
bin kocalı kadın
memeleriyle koklar
bulur avını
ateş kusar böğürtlen uçlarından
alevden birer portakal
içlerinde dönüp duran²*

Attilâ İlhan'ın, kadının göğsünün ucunu renk (siyahlık) bakımından böğürtlene benzettiği bir başka şiir şöyledir:

*yalnızlığı kırar tokaç suratlarıyla
toz eder dağıtır oğuz kadınları
memeleri dolu kara böğürtlen uçlu³*

Karpuz

Modern şairlerimiz bazen sevgilinin bir uzvunu (göğüs, dudak vs.) bazen de tabiattaki bir görünümü / ögeyi anlatırken şekil, renk, görünüm ve uyandırdığı rahatlatıcı çağrışımlar bakımından karpuzla benzetirler.

Modern Türk edebiyatında birçok şairi etkilemiş olan ünlü Fransız sembolist şair Baudelaire⁴ bir şiirinde

² Attilâ İlhan, "ayıp resimler-4", *Elde Var Hüzün*, 5. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s. 45.

³ Attilâ İlhan, "ç koçaklaması", *Yasak Sevişmek*, 9. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001, s. 68.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

‘öpücük’ü, serinleticilik ve rahatlatıcılık bakımından karpuz benzettir:

*Lesbos, sende, şen ya da hüzünlü öpücükler
Güneşler gibi sıcak, karpuzlar gibi serin⁵*

Modern şairlerden Şemsi Belli de sevgilinin dudaklarını şekil ve renk bakımından karpuz dilimine benzetirken tıpkı Baudelaire gibi öpücükle bağlantı kurmayı ihmal etmez:

Öpüşlerimizi karpuz dilimi kiskanmalı

...

Karpuz dilimine benzetmeliyim dudaklarını...⁶

Şemsi Belli, başka bir şiirinde de sevgilisinin göğüslerini, hem şeklinden dolayı hem de doyuruculuk / besleyicilik (tatmin ama cinsel tatmin) çağrışımlarından hareketle karpuz benzettir:

*Öyle acıkmışım ki sorma
Tâze bir francala olmalı şimdi.
Bir karpuz olmalı ufacık,
Kütür kütür.*

...

*Yanımda olmalısın.
Diri diri, yarı çıplak.⁷*

⁴ Charles Baudelaire’in modern Türk edebiyatımız üzerindeki etkisi için bk. Ali İhsan Kolcu, *Albatros’un Gölgesi, Baudelaire’in Türk Şiirine Tesiri Üzerine Bir İnceleme*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.

⁵ Charles Baudelaire, “Lesbos”, *Kötülük Çiçekleri*, çev. Erdoğan Alkan, Alaz Yayıncılık, İstanbul 1984.

⁶ Şemsi Belli, “Karpuz Dilimi”, *Karpuz Dilimi*, Başşehir Yayınları, Ankara 1961, s. 15-16.

⁷ Şemsi Belli, “Karpuz Dilimi”, *Karpuz Dilimi*, Başşehir Yayınları, Ankara 1961, s. 15.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Modern Türk edebiyatı şairleri arasında meyveleri şiirlerinde gerek yarattıkları renkli çağrışımlar nedeniyle gerekse benzetme unsuru olarak belki de en çok kullanan ve bunda ressam bir şair olmasının da büyük etkisi olan Bedri Rahmi ise, sevgilinin bir uzvunu veya bir eylemini değil de tabiata ait bir unsur olan dağları şekil bakımından yarılmış bir karpuzla benzetir:

*Gök başımızın üstünde mas mavi bir yaprak
Dağlar kütürdiyerek yarılan bir karpuz⁸*

Bedri Rahmi, köy türkülerine karşı hissettiklerini veya diğer bir deyişle köy türkülerinin ondaki çağrışımlarını anlatırken de karpuzu benzetme unsuru olarak kullanır:

*Ah bu türküler köy türkeleri
Olgun bir karpuz gibi yarılr içim
Kan damlar ucundan mürekkep değil
İşte söz, işte ses, işte biçim⁹*

Nazım Hikmet ise, güneşi şeklinden dolayı karpuzla ve güneşin aralarından görüldüğü bulutları da karpuz taşıyan kayıklara benzetir:

*Bulutlar geçiyor tavandan
karpuz kayıkları gibi güneş yüklü bulutlar.¹⁰*

Kavun

Kavun da, tıpkı şeklen benzediği karpuz ile aynı çağrışımları uyandıracak şekilde kullanılır modern şiirimizde.

⁸ Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Kiraz Ayı Geliyor", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 40.

⁹ Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Ressamım", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 111.

¹⁰ Nazım Hikmet, "İki Sevda", *Son Şiirleri (1959-1963)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 20.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Şemsi Belli, şiirinde, sevgilisine karşı duyduğu cinsel arzuyu / açlığı ifade ederken karpuzun yanı sıra 'kavun'u ve 'fıstık'ı da kullanır:

*Kavun gibi dilim dilim
Fıstık gibi çıtır çıtır
Doyumsuz isteklerle yiyecektim seni.¹¹*

Attilâ İlhan ise bu meyveyi bir şiirinde, içten içe ve yavaş yavaş çürümesi özelliğini ön plana çıkararak kullanır. İçten bozulan ve Afrika'da yenilen deniz askerlerinin durumunu anlattığı şu dizelerde kavun, okurda çeşitli çağrışımlar uyandıracak şekilde kullanılmıştır:

*bu gemideki afrika mağlupları
çürümüş kavunlar gibi boğuluyorsa akdeniz'de
bunu onlar başarıyor¹²*

Ayva

Ayva, şairlerce rengi ve şekli bakımından kadın vücudundaki çeşitli organlara benzetilmiştir. Bu meyveyi kullanarak farklı imgeler ve dolayısıyla çağrışımlar yakalayanlar da vardır.

Bedri Rahmi, tecavüze uğrayan bir çingene kızın göğüslerini ayvaya benzetir:

“Çılgın bir çift memeye koştular

...

Günahı ayva gibi dişlediler”¹³

¹¹ Şemsi Belli, “Niyete Bak, Kısmete Bak”, *Karpuz Dilimi*, Başşehir Yayınları, Ankara 1961, s. 36.

¹² Attilâ İlhan, “yeraltı ordusu”, *Sisler Bulvarı*, 11. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 82.

¹³ Bedri Rahmi Eyüboğlu, “Bahçeler Dolusu”, *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 34.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Bedri Rahmi, hasta bir insanın hastalıklı ve sararmış vücudunu, rengi ve içten içe çürümesi bakımından ayvaya benzetir:

*Ve zavallı ninemizin
Ayva gibi çürüyen vücudunu
Günde bir kaç nöbet sarıp sarmaladı¹⁴*

Ayvanın renginden faydalanarak okurda -özellikle hüzne ve sonbahara ait- çağrışım ve tasarımlar oluşturmak isteyen şairlerimizden biri olan Attilâ İlhan, bir sonbahar tasviri yaptığı şu şiirinde gökyüzünün rengini anlatırken bu meyveden yararlanır:

*sıf kan ve köpük bir gurubun
şarap rengi bulutları arasındayım
gökyüzü ayva sarısı ve solgun
sonbahar yaprakları
saçlarıma dökülüyor¹⁵*

Cahit Sıtkı'nın *Otuz Beş* şiirine ait "Ayva sarı nar kırmızı sonbahar" dizesi de sonbahar mevsimi ile renk bakımından ayva ve nar arasındaki ilişkiyi dile getirmektedir.

Yine Attilâ İlhan başka bir şiirinde aynı çağrışım ve duygulanmaları okuruna yaşatmak için bu kez bir sonbahar akşamı ile ayva arasında ilişki kurar. Şair, ayvanın renginden sonbaharı ve hüznü çağrıştırır şekilde yararlanmış ve "hüzünlü bir akşam" demek yerine "ayva rengi bir akşam" diyerek okurda farklı tasarımların oluşmasına zemin hazırlamıştır:

*şairim benim şair gözlerim var
bakarım ayva rengi bir akşam olmuş¹⁶*

¹⁴ Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Hizmetçiler", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 58-59.

¹⁵ Attilâ İlhan, "yalnızgezerin notları", *Korkunun Krallığı*, 4. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 53.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Elma

Elma, eskiden beri sanatçıların gerek ideallerini (kızıl elma) gerekse duygu ve düşüncelerini anlatmak için kullandıkları bir meyve olmuştur Türk edebiyatında. Mitolojide verimlilik, bereket ve güzelliği sembolize eden bu meyve, özellikle masallarda ve halk hikâyelerinde ölümsüzlük (altın / kızıl elma) ve kadın güzelliğini (yabanî elma) de sembolize etmiştir. Halk şiirinde daha çok şekli, rengi ve kokusu itibarıyla sevgilinin çeşitli uzuvlarına (daha çok da yanağına) benzetilen elmanın modern türk şiirinde bu yönüne çok fazla rastlanmaz.

Elmanın meyve olarak “ilk günah”ı sembolize ettiği bilinen bir gerçektir. Yani elma, daha çok insanoğlunun atası olan Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın cennetten kovulmasına sebep olan ilk günahın sembolü ve onu çağrıştıran bir unsur olarak kullanılır modern şiirde. İşte Dıranas, *Ağrı* başlıklı şiirinde, Âdem ile Havva'nın bütün insanlık adına işledikleri günaha gönderme yaparken elmayı kullanır. Yılan ağzındaki elma, bin çeşit çilenin yemişidir. Bu, ilk günahdır ve insanoğlunun Hz. Âdem'in şahsında cennetten bu dünyaya kovulmasının nedenidir:

*Şüphe; o bin çeşit çilenin yemişi
Yılan ağzındaki elma...¹⁷*

Mehmet Kaplan da, “yılan ağzındaki elma” ifadesinin Âdem ile Havva kıssasına bir gönderme olduğunu belirterek “*Yılan ağzındaki elma istiaresi (...)* tehlikeli bir macera sonunda ulaşılan bir gayeyi ifade eder.”¹⁸ der.

Bu yaygın sembolü kullanan bir başka şair, Cahit Sıtkı Tarancı'dır:

¹⁶ Attilâ İlhan, “arka sokak”, *Duvar*, 10. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 98.

¹⁷ Ahmet Muhip Dıranas, “Ağrı”, *Şiirler*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990, s. 118.

¹⁸ Mehmet Kaplan, “Ağrı Şiiri”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1987, s. 341.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

*Bilirim ne yapsam hata,
Yanlış attığım her adım;
Ellerim elma dalında;
Âdem'le Havva ecdadım.¹⁹*

*Âdem'le Havva'dan geldiğim doğru;
Vuruldum bir kerre elma dalına.²⁰*

Aynı sembol, dünya kurulalı beri insanların belirli olumsuz özelliklerinin, arzularının vs. değişmediğini ifade etmek isteyen bir başka şair, Bedri Rahmi tarafından da - biraz da ironik bir tarzda- kullanılır:

*Al gözüm seyreyle:
Hep aynı hikâye
Yine aynı Âdem
Yine aynı Havva
Yine aynı elma²¹*

*Elmayı dilime
Kadını gönlüme göre yaratırsın
Sonra bunları cehennem dibine sürer
Beni melûl mahzun aratırsın²²*

Elma ile ilk günah arasındaki ilişkiyi Sait Faik de bir şiirinde kullanır:

*İlk urbamız:
İNCİR.
İlk günahımız:
ELMA.
Not:
Ben günahsızım.²³*

¹⁹ Cahit Sıtkı Tarancı, "Allahı Ararken", *Otuz Beş Yaş*, 5. baskı, Varlık Yayınevi, İstanbul 1954, s. 26.

²⁰ Cahit Sıtkı Tarancı, "İnsan Oğlu", *Otuz Beş Yaş*, 5. baskı, Varlık Yayınevi, İstanbul 1954, s. 40.

²¹ Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Üçüncü Mektup", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 8.

²² Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Çıkmaz", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 71.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Ancak, Nazım Hikmet en güzel şiirlerinden biri olan *Angina Pektoriste*, elmayla ilgili orijinal bir benzetme yaparak diğer modern şairlerden farklı bir imge ortaya çıkarmıştır:

*Sonra şu on yıldan bu yana
benim fakir milletime ikram edebildiğim
bir tek elmam var elimde, doktor
bir kızıl elma:
Kalbim.²⁴*

Şair burada, içindeki (kalbindeki) memleket hasretini, hem ünlü “kızıl elma” ülküsünü hatırlatarak hem de iki nesne arasında kurduğu benzerlikle oluşturduğu orijinal bir imgeyle anlatıyor. Bu nesnelere benzeyen durumundaki kalp, hem şekli hem de rengi açısından kırmızı bir elmaya benzetilmiştir.

Yine Nazım Hikmet, bir başka şiirinde genç bir insanın yüzünü rengi (kırmızılık) ve yüzeyinin pürüzsüzlüğü (şekli) yönüyle elmaya benzetir:

*oysa duruyor karşımda Jan Piyer yüzü genç bir elma
gibi
kırıksız
kızarmış da
soğuktan olacak²⁵*

Nazım Hikmet bir başka şiirinde de, şeklinden dolayı ve “yarım elma gönül alma” sözünü çağrıştırmaya, bir paylaşımı ve barışı ifade etmek için dünyayı elmaya benzetir:

²³ Sait Faik Abasıyanık, “Elma ve İncir”, içinde Fahri Taş, *Sait Faik Abasıyanık*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1988, s. 223.

²⁴ Nazım Hikmet, “Angina Pektoris”, içinde Prof. Dr. Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Şafak Matbaacılık, Ankara 1993, s. 250-251.

²⁵ Nazım Hikmet, “Havana Röportajı”, *Son Şiirleri (1959-1963)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 94.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

*dünyayı çocuklara verelim
kocaman bir elma gibi verelim²⁶*

Nazım Hikmet başka bir şiirinde de, bir kadına benzeterek kişileştirdiği tabiatın ilkbahardaki hâlini anlatırken tabiatla elma arasında benzerlik kurarak okurun zihnini ve hayal dünyasını çalıştırır. Burada okur, tabiatın bahardaki tazelik ve yeşilliği ile elmanın rengi ve tazeliği arasında ilişki kurabileceği gibi bu kullanım okurda, ilk günah fikrini de çağrıştırabilir:

*Tabiat
alev dudaklarının aydınlığında gülen beyaz dişleriyle
kanatırken
kollarımızı,
biz onun
yeşil hışırtılı saçlarını
dolayarak
bileğimize
taze ağzından ilk buseyi kopardık!...
Şimdi o
Soyulmuş elma gibi
Elimizde çırılçıplak.²⁷*

Günümüz şairlerinden Ali Günvar, renginden (kırmızı) ve şeklinden dolayı güneşi elmaya benzetir:

*çeşme eskir, ve bir tören soğukluğunca kalır
gökyüzünde çakan, ateş kıvamındaki elma²⁸*

Yine günümüz şairlerinden Arzu K. Ayçiçek, ahlâk dışı ilişkilerin yaşandığı bir ortamı tasvir ederken bir

²⁶ Nazım Hikmet, "İspanya", *Son Şiirleri (1959-1963)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 135.

²⁷ Nazım Hikmet, "İstihsal Aletleri ve Biz Yahut Merih'e Uçacak Zafer", *İlk Şiirler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 154.

²⁸ Ali Günvar, "Ölüme Dair", içinde Yılmaz Odabaşı, *Son Çeyrek Yüzyıl Şiir Antolojisi (1975-2000)*, Alfa Yayınları, İstanbul 2002, s. 281.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

yandan o ortamdaki ışıkların rengini vermek için bir yandan da elma ile ilk günah arasındaki ilişkiyi de çağrıştırmak amacıyla elma meyvesini benzetme unsuru olarak seçer:

*elma rengi ışıklarda
kıpır kıpır gölgeler²⁹*

Günümüzün bir başka şairi Özkan Mert de, insan yüzüyle ilgili bir unsur olan sakallarını, şekil ve renk (kızılık) bakımından elmaya benzetir:

*Bir elma büyüklüğündeki sakallarım
şampanya renginde...³⁰*

Portakal

Gerek halk şiirinde gerekse modern şiirde, şekli, rengi ve kokusu bakımından benzetme unsuru olarak çokça kullanılan bir başka meyve de portakaldır.

Attilâ İlhan, kadının göğüslerini şekli (yuvarlaklık) ve rengi itibarıyla portakala benzetir:

*tuhaf şey
memeleriyle solur
bin kocalı kadın
memeleriyle koklar
bulur avını
ateş kusar böğürtlen uçlarından
alevden birer portakal
içlerinde dönüp duran³¹*

²⁹ Arzu K. Ayçiçek, "Saçındaki Kurdele", içinde Yılmaz Odabaşı, *Son Çeyrek Yüzyıl Şiiri Antolojisi, (1975-2000)*, Alfa Yayınları, İstanbul 2002, s. 193.

³⁰ Özkan Mert, "Dünyayla Çektirilmiş Hiç Resmim Yok Benim", içinde Yılmaz Odabaşı, *Son Çeyrek Yüzyıl Şiiri Antolojisi, (1975-2000)*, Alfa Yayınları, İstanbul 2002, s. 98.

³¹ Attilâ İlhan, "ayıp resimler-4", *Elde Var Hüzün*, 5. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s. 45.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Ancak, portakal sadece kadınların bazı uzuvlarını çağrıştıran erotik bir benzetme unsuru değildir modern şiirde. Portakal, Bedri Rahmi tarafından şekli (yuvarlaklığı ve dilimlenebilmesi / bölünebilmesi açısından) ve rengi yönünden güneşe benzetilir:

*Güneşin böler günlerimizi,
Bir portakal gibi ortasından ikiye,
Yarısını kulların yer, yarısını geceler.³²*

Burada portakalın dilim dilim oluşuyla bir gündeki 24 saat dilimi arasında da bir ilişki olduğu düşünülebilir.

Güneşi portakala benzeten sadece Bedri Rahmi değildir. Fazıl Hüsnü Dağlarca da yine şekli ve rengi yönüyle güneşi, camlardaki yansımasından hareketle, istiare yoluyla portakala benzetenlerdendir:

*Sarı, yeşil ve mavi fanuslar iç içedir,
Ve hepsinin içinde kıpkızıl bir portakal.³³*

Şemsi Belli, portakal ve narı cinselliği ve erotizmi çağrıştıran bir şekilde birlikte kullanmıştır. Ayrıca meyve isimlerinin modern şiirde, cinsellikle ilgili duygu ve niyetleri kapalı bir şekilde (istaireyle) ifade etmek için nasıl kullanıldıklarına güzel bir örnek de teşkil eder Şemsi Belli'nin şu şiiri:

*Lezzet olduk damaklarda
Dudaklara alıştık.
Yasalar yasak koydu bahçelere
Portakala, nara alıştık.³⁴*

³² Eyüboğlu, "Birinci Mektup", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 5.

³³ Fazıl Hüsnü Dağlarca, "Akşam", *Havaya Çizilen Dünya*, 2. baskı, Kitap Yayınları, İstanbul 1960, s. 52.

³⁴ Şemsi Belli, "Miniko", *Karpuz Dilimi*, s. 54.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Edebî metinlerde, özellikle halk edebiyatına ait olanlarda, “bahçe” veya “bağ”, hatta “tarla” motifinin, kadını veya kadının cinsel organını sembolize ettiği bilinir. Turunç, portakal, ayva, nar ve diğer meyveler bu bahçede yetişir ve bu bahçeden devşirilir. Bu şiirde de “bahçe”den kasıt, budur.

Daha sonra aynı şiirde Belli, bu sefer dünyayı şekli itibarıyla portakala benzetir:

*Bir portakal kadar küçüktür dünya*³⁵

Portakal ile dünya arasında şekil, renk (parlaklık) ve çekicilik / alımlılık yönüyle benzetme ilişkisi kuran bir başka şair de Nazım Hikmet'tir:

*onun altında benzese dünya
güneşte yaldızlanan bir Yafa portakalına
yine o
bu yaldızlı yuvarlak yemişi soymak için*³⁶

Turunç

Portakala benzeyen ve şiirlerde onunla aynı fonksiyonda kullanılan bir başka meyve de, turunçtur. Turunçla yapılan benzetmelerde onun şeklinden ve renginden faydalanılır.

Şemsi Belli, genç kızların göğüslerini şekil bakımından turunca benzetirken ten rengini ifade için de turuncuyu kullanır:

*Tâze göğüslerinizde
Turuncu heyecanlar taşırsınız.*³⁷

³⁵ Şemsi Belli, “Miniko”, *Karpuz Dilimi*, Başşehir Yayınları, Ankara 1961, s. 56.

³⁶ Nazım Hikmet, “Toprak Sevgisi”, *İlk Şiirler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 159.

³⁷ Şemsi Belli, “İmzacı Kız”, *Karpuz Dilimi*, Başşehir Yayınları, Ankara 1961, s. 52.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Nar veya Nar tanesi

Modern şiirimizde benzetme unsuru olarak sıkça kullanılan meyvelerden biri olan nar, genellikle Türk şiirinde “*rengi (kırmızı), şekli (yuvarlak, top biçiminde) ve çok çekirdekli oluşuyla oyma, taş tezyinatı ve nakış gibi sanat dallarındaki erotik çağrışımlarla birlikte anılır. Narın rengi ile kadının sağlığı, yuvarlaklığı ile hamileliği, çekirdekli oluşu ile de doğurganlığı belirtilmek istenmektedir.*”³⁸ O, mitoloji de dâhil tüm gelenekte bereketi, üremeyi, doğuşu, çoğalmayı, cinselliği ve öldükten sonra dirilmeyi sembolize eder.

Nazım Hikmet, renginden dolayı -tabii ki dişlerin de nar tanelerine benzemesi yönüyle- dudağı, nara benzetir:

*Yarılmış gibi kızıl nar dudağı bıçakla,
ilacını içiyor bu kırmızı dudakla*³⁹

Bedri Rahmi, nar tanelerini renk ve şekiller yönünden kan damlalarına benzetir:

*Ve günlerden bir gün kapının eşiğine,
Nar taneleri gibi serpip kanım*⁴⁰

Bedri Rahmi, bir başka şiirinde dişleri, nar tanelerine benzetir:

*Nar taneleri gibi gülemedim.*⁴¹

³⁸ Adorjan Imre, “Türk Halk Şiirinde Erotik Motifler”, *folklor / edebiyat*, C. IX, S. 34, 2003/2, s. 131.

³⁹ Nazım Hikmet, “Dağların Havası”, *İlk Şiirler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 144.

⁴⁰ Eyüboğlu, “Beşinci Mektup Kendimi Kendim Yaratsaydım”, *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 11.

⁴¹ Eyüboğlu, “Yar Yüreğim Yar”, *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 47.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Yine Bedri Rahmi, sevgilisini parlaklık ve renk yönünden ve bir de çokluğun içinde tek oluşu sebebiyle nar tanesine benzetir:

*Nar tanem, nur tanem, bir tanem*⁴²

Günümüz şairlerinden Ayten Mutlu ise güneşi, renginden ve şeklinden dolayı nara benzetir:

....., *kurumuş
dalların içindeki yaprağa, kızıl bir nar olup
çatlasın güneş, biz gidelim üzüm buğularına...*⁴³

Çilek

Çilek meyvesi, rengi ve şekli itibarıyla, can'a / kalbe benzetilir modern şiirde. Şiirlerinde duygularını ifade ederken bir araç olarak meyvelerden en çok faydalanan modern şairlerin başında gelen Bedri Rahmi, çileği, bu tasarımla kullanır bir şiirinde:

... *ve can*
Çilek gibi ağzımda
Her nefes bir erik dalı
*İçimde cennetten kırıntılar olmalı*⁴⁴

Ayrıca burada şair, “erik dalı” ile “can”ı birlikte anarken, bir yandan bir erik türü olan ve tabiatın cennet vakti olan ilk baharda yetişen can eriğini çağrıştırırken bir yandan da bu meyvenin serinleticilik ve ferahlık yönü üzerinde durur.

Nazım Hikmet ise güneşi, şekli ve rengi itibarıyla bir yandan domatese ve kiraza benzetirken bir yandan da

⁴² Eyüboğlu, “Karadut”, *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 81.

⁴³ Ayten Mutlu, “Gidelim”, içinde Yılmaz Odabaşı, *Son Çeyrek Yüzyıl Şiiri Antolojisi (1975-2000)*, Alfa Yayınları, İstanbul 2002, s. 250.

⁴⁴ Eyüboğlu, “Bahçeler Dolusu”, *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 33.

çileğe benzetir. Ayrıca meyve ve sebzelerin yetişmesinde güneşin rolü de çağrıştırılır bu dizelerde:

*Bu yıl Kahire'de idim
ama Bükreş'te yedim güneşi
Domatesti, çilekti, kirazdı.⁴⁵*

Muz

Modern şiirimizde muz meyvesi, bazen erotik bir çağrışıma yol açacak şekilde sevgilinin ten rengi veya bacakları için kullanılırken bazen de tadı yönüyle farklı imgelere kaynaklık eder.

Attilâ İlhan, bir kadının uzun bacaklarını renk ve şekil yönünden muza benzetir:

*yaldızlı çoraplarda muz gibi uzun bacakları
iki yaprak kan bırakır öptüğü yerde dudakları⁴⁶*

Attilâ İlhan bir başka şiirinde, bir kadının cinsel arzularını tatmin için kullandığı bir oğlan çocuğunu, ten rengi ve tazeliği (kokusu) yönüyle muza benzetir:

*kadının pençelerinde oğlan çocuğu
on üç yaşlarında ancak
sarışın akça pakça
soyulmuş muz dersiniz
kokulu ve yumuşak⁴⁷*

Şairin bu şiirde genç erkeğin (çocuğun) tazeliğini ifade için kullandığı *yumuşak* sıfatı, argoda kadınlar için “fahişe”, erkekler için ise “edilgin eşcinsel erkek”

⁴⁵ Nazım Hikmet, “Romanya’ya Dair Lirik Röportaj”, *Son Şiirleri (1959-1963)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 143.

⁴⁶ Attilâ İlhan, “tele-foto 4”, *Tutuklunun Günlüğü*, 7. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 39.

⁴⁷ Attilâ İlhan, “ayıp resimler-2”, *Elde Var Hüzün*, 5. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s. 43.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

anlamında kullanılmaktadır.⁴⁸ Şiire bu açıdan yaklaşmak da mümkündür.

Yine Attilâ İlhan, sevgilisinin güzelliğini anlatırken onun ten renginden (sarışıklık), teninin yumuşaklığından ve rahatlatıcılığından (cinsel yönden) hareketle onu soyulmuş muza benzetiyor:

sevim senden başka bir kızla çıkmadım
...
şöyle bir dokunman insanı dinlendiriyor
kimde var bu soyulmuş muz güzelliği⁴⁹

Bedri Rahmi, çocuklara masal anlatan bir kızın sesini betimlerken bu tatlı ve huzur veren sesi muza benzetir:

Sesi bir muz kadar lezzetli⁵⁰

Şeftali

Şiirde ve halk arasında (özellikle argoda) cinsellikle ilgili (kadının dudağını veya cinsel organını kastederek) istiare yapıldığında en yaygın kullanılan meyvelerden biri şeftalidir.

Bedri Rahmi, şeftaliyi erotik bir simge olarak şöyle kullanır bir şiirinde:

Hele bir kere dallarda sallansın
İri kalçaları şeftalilerin;⁵¹

⁴⁸ Nesrin Altun, "Anlam Bilimi Açısından Argo", içinde Prof. Dr. Emine Gürsoy-Naskali & Doç. Dr. Gülten Sağol (Eds.), *Türk Kültüründe Argo*, Sota Yayınları, Haarlem 2002, s. 70.

⁴⁹ Attilâ İlhan, "galiba ölüyorum", *Böyle Bir Sevmek*, 8. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001, s. 23.

⁵⁰ Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Kırk Odalı Konak", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 37.

⁵¹ Bedri Rahmi Eyüboğlu, "Hele Bir Başlasın", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 39.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Kayısı

Şiirimizde renginden ve şeklinden dolayı erotik çağrışımlar için en çok kullanılan meyvelerden biri de kayısıdır. Kadının ten rengini, dudaklarını veya cinsel organını çağrıştırır şekilde kullanılan bu meyveyi Nazım Hikmet bir şiirinde, sevgilisinin ten rengini ve cinselliğini (belki de sevgilinin kadınlık organını) vurgular şekilde şöyle kullanır:

*Gülüm çıkar yataktan bir kayısı gibi çıplak.*⁵²

Attilâ İlhan da bir şiirinde, sarışın bir kadını ve onun kadınlık organını, şekil ve renk bakımından kayısıya benzetir:

*ne böyle bir kadın
her dakika bir başkası
ne böyle dalgın bir sarışın
kınalı yapıncak
çilli kayısı*⁵³

Yine Attilâ İlhan, sevgilinin dudaklarını, tadı ve şekli bakımından okurda cinsel tasarım ve çağrışımlar yapacak şekilde kayısıya benzetir:

*kayısı olgunluğundadır dağılır ağızda tadı
ıslak yoğunluklarıyla dili damağı zorlayarak
dudakları özgürlükle ısırlmış kadınların*⁵⁴

⁵² Nazım Hikmet, "Sabah Karanlığı", *Son Şiirleri (1959-1963)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 44.

⁵³ Attilâ İlhan, "kar yağın bir sarışın", *Ayrılık Sevdaya Dahil*, 7. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001, s. 56.

⁵⁴ Attilâ İlhan, "tutanak 3", *Tutuklunun Günlüğü*, 7. basım, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 108.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Kiraz

Özellikle halk şiirinde -ki Karacaoğlan'ın şiirlerinde daha çok görülür-, kırmızılığı, sululuğu ve çekiciliği yönüyle sevgilinin dudağının benzetildiği kiraz meyvesi modern şiirde bu bağlamda kullanılmaz. Modern şairlerden Bedri Rahmi, bir çocuğun bal rengi gözlerini hem renk hem de şekil bakımından sarı kiraza benzetir:

*Daha sonra penbe bir çift kulağın arkasından bakan
Sarı kirazların bal rengi gözleri*

....
*Gözleri kiraz kokan çocuk
Kiraz ayı geliyor⁵⁵*

Bedri Rahmi bir başka şiirinde, içindeki memleket sevgisini anlatabilmek için kiraz, nar ve elmayı benzetme unsuru olarak kullanır. Şair bu duygusunu daha iyi ifade edebilmek için kirazın derisinden ayrılmazlığını, narların birbirine yapışık iç içeliğini ve elmanın çürüdüğünde veya fazla olgunlaştığında bile uzağa değil de bulunduğu yere düşmesini kullanır şiirde:

*Kirazın derisinin altında kiraz
Narın içinde nar
Benim yüreğimde boylu boyunca
Memleketim var.*

...
*Elma dalından uzağa düşmez
Ne yana gitsem nafile
Memleketin hali gözümde gitmez⁵⁶*

Bir şiirinde (*Arka Sokak*) hüzünlü bir sonbahar akşamını anlatabilmek için "ayva rengi bir akşam" ifadesini kullanan Atilla İlhan, aşağıdaki şiirinde bu kez okurda farklı bir tasarımlar ve çağrışımlar yumağı

⁵⁵ Eyüboğlu, "Kiraz Ayı Geliyor", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 42.

⁵⁶ Eyüboğlu, "Türküler Dolusu", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 109.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

oluşturmak için ve kanlı bir savaş zamanınının gurup vaktinde dağların aldığı renkli görüntüyü betimlerken akşam vakti yaşanan bu kanlı savaş sahnelerini anlatmak için, renginden dolayı kiraz meyvesini kullanır:

*O can erik gözlü canım askerler
karşı dağlara vurmuş kiraz rengi bir akşam⁵⁷*

Burada *can erik* adlı başka bir meyve daha geçiyor. Askerlerin gözündeki parlaklık sebebiyle, bu rengi de yeşil olan meyve burada kullanılmıştır.

Üzüm

Bilindiği üzere, Türk şiirinde sevgilinin güzelliği ve onun güzel yanlarından bahsedilirken sık sık onun siyah gözlerinden bahsedilir. İşte üzüm meyvesi, daha çok renginden, parlaklığından ve şeklinden dolayı göze benzetilir.

Nazım Hikmet bir şiirinde şekli, rengi ve parlaklığı itibarıyla göz için bu meyveyi kullanır:

*Fransız zabiti sen,
o üzüm gözlü Azadey⁵⁸*

Attilâ İlhan da aynı sebeplerle (siyah renk, şekil ve parlaklık yönleriyle) göz ile üzüm arasında ilgi kurar:

*cemşid hun oturmuş tavşankanı çay içiyor
gözleri yıkanmış kara üzüm gibi siyah⁵⁹*

⁵⁷ Attilâ İlhan, “diliyâr”, *Duvar*, 10. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 168.

⁵⁸ Nazım Hikmet, “Piyer Loti”, *835 Satır – Şiirler 1*, 11. baskı, Adam Yayınları, İstanbul 1994, s. 18.

⁵⁹ Attilâ İlhan, “cemşid hun’la hasbıhal”, *Duvar*, 10. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 91.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Attilâ İlhan bir başka şiirinde yine aynı sebeplerden dolayı sevgilinin gözlerini üzüme benzetir:

*gel sevgilim gel rüzgârın üzüm gözlü kızı gel yanıma*⁶⁰

Attilâ İlhan, bir başka şiirinde ise çakalların dadandığı bir üzümle düşman işgaline maruz kalmış vatan toprağı arasında ilişki kurar ve böylece memleketi, üzüme benzetir:

*ingiliz donanması Boğaziçi'nde
izmir'e çıkmış Yunanlılar
üzüme çakallar dadanmış*⁶¹

Nazım Hikmet bir başka şiirinde ise, üzüm salkımı ile gökyüzündeki yıldızlar arasında parlaklık ve şekil yönüyle benzerlik kurar:

*İlk
ve aydınlık
bir güney gecesi...
Havada irili ufaklı billur avizeler yanıyor.
Her tanesi içinde aydınlanan
Şeffaf üzüm salkımları sallanıyor
havalardan...⁶²*

Gökyüzündeki yıldızlarla üzüm arasındaki aynı ilgiyi Attilâ İlhan da kurar:

*o devâsâ pırl pırl gümüştan
bir salkım üzüm gibi kuyruklu yıldız*⁶³

⁶⁰ Attilâ İlhan, "15. kalp ağrısı", *Duvar*, 10. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 140.

⁶¹ Attilâ İlhan, "hasköy bahriye kahvesi", *Yasak Sevişmek*, 9. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001, s. 91.

⁶² Nazım Hikmet, "Neftin Cevabı", *İlk Şiirler*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 217.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

Nazım Hikmet, bir başka şiirinde üzüm taneleri ile yağmur damlaları arasında şekil ve sulu oluşları itibarıyla (bir de üzümün yetiştirme zamanı olan yaz mevsiminin çağrışımıyla) benzerlik kurar:

*Bir yaz yağmuru yağdı içime
ezildi iri üzüm taneleri camlarımda⁶⁴*

Badem

Gözün şeklinden veya yeşil renginden dolayı benzetildiği bir başka meyve de bademdir.

Nazım Hikmet, bir şiirinde,

alsaydı gözlerim bir badem biçimini⁶⁵

diyerek gözü, şeklinden dolayı bademe benzetir.

Behçet Necatigil de bir kızın evlenmeden önceki hayallerini anlattığı *Gözleri Badem* başlıklı şiirinde göz ile badem arasındaki ilişkiyi kullanır:

*Evlendim kocam
Bir güzel âdem
Odalarda fıstık yok
Gözleri badem.*

Bademin yanında çeşitli meyve isimlerinden yararlanarak kurduğu ilginç alışılmamış bağdaştırmalarla dolu aşağıdaki şiirinde, düşlediği bir mutluluk yuvasında sevgilisiyle birlikte yaşama özlemini

⁶³ Attilâ İlhan, “merhaba gökyüzü”, *Duvar*, 10. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 60.

⁶⁴ Nazım Hikmet, “Yaz Yağmuru”, *Son Şiirleri (1959-1963)*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2002, s. 58.

⁶⁵ Nazım Hikmet, “Jakondun Not Defterinden”, *835 Satır – Şiirler 1*, 11. baskı, Adam Yayınları, İstanbul 1994, s. 76.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

dile getirirken tabiattaki çeşitli meyvelerden yararlanarak renkli ve etkileyici bir tabiat tablosu ortaya koyan günümüz şairlerinden Yaşar Miraç, bu anlatım tarzıyla okurun zihninde etkili tasarımlar canlandırmayı hedeflemiştir:

*badem pencere
kavun kapılı
nar kiremitli
balkı bacalı
küçük bir evde
kiraz perdeli
serincek bir evde
....
eylül geceli
ufacık bir evde
gümüş gülüşlü
tefecik bir evde
erik bir evde
...
yaşamak senle
isterdim ben de⁶⁶*

Attilâ İlhan, badem meyvesiyle ilgili belli bir kesimi anlatmak için kullanılan bir benzetmeyi

*... taşradan devrilmiş badem bıyıklı memurların
'bertafsil' şikâyeti.⁶⁷*

diyerek sokar şairlerinden birine. Bıyık, şekil itibarıyla bademe benzetilir ancak burada okurda uyandırılmak istenen başka tasarım ve çağrışımlar da vardır.

⁶⁶ Yaşar Miraç, "Düşce", içinde İlhami Soysal, 20. Yüzyılda Türk Şiiri Antolojisi, 7. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2000, s. 638.

⁶⁷ Attilâ İlhan, "cinnat çarşısı ", Belâ Çiçeği, 8. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001, s. 57.

Zeytin

Gözün şeklinden veya renginden (yeşil veya siyah) dolayı benzetildiği bir başka meyve de zeytindir.

Attilâ İlhan,

*sanki zeytin düşürür yerlere gözlerini*⁶⁸

diyerek bir kadının gözlerini zeytine benzetir.

Şiirlerinde yer yer özgün imgelere rastlanan İlhan Berk, sevgilisinden bahsederken onun gözlerini renginden ve şeklinden dolayı yeşil zeytine benzetir. Bunu yaparken de istiare sanatını kullanarak okuyanda yeni tasarımların oluşmasına yol açar:

*Her akşam seninle
Yeşil bir zeytin tanesi
Bir parça mavi deniz
Alır beni.*⁶⁹

Limon

Özellikle alışılmamış bağdaştırmalarla oluşturdukları özgün imgeler yoluyla okuyanın zihninde değişik ve yeni tasarımların ve duyguların oluşmasını sağlamaya çalışan İkinci Yeni şairlerinden Edip Cansever, aşağıdaki dizelerinde limon ile renk ve şekil yönünden güneş ve yine renk bakımından güneş ışınları arasında bir ilişki kurar:

*Kesilmiş limon dilimleri gibi düşüyor güneş
Votka bardağımın içine*⁷⁰

⁶⁸ Attilâ İlhan, "Ah", *Böyle Bir Sevmek*, 8. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001, s. 43.

⁶⁹ İlhan Berk, "Ne böyle Sevdalar Gördüm Ne Böyle Ayrılıklar", içinde Ataoğlu Behramoğlu, *Son Yüzyıl Büyük Türk Şiiri Antolojisi, Modern Şiirimizin İki Yüzyılı*, C. 1, 6. baskı, Sosyal Yayınlar, İstanbul 2001, s. 430.

Dut veya Karadut

Her biri deyim aktarması olan, duygu değeri yüksek ve okuyanda yeni, farklı çağrışımlara yol açan kelimelerle sevgilisini anlattığı ünlü *Karadut* şiirinde Bedri Rahmi, sevgilisini esmerliği (ten rengi) ve belki de tadı yönünden

*Karadutum, çatal karam, çingenem*⁷¹

ifadeleriyle karaduta benzetir.

Attilâ İlhan, yalnızlığı ve hüznü daha etkili anlatabilmek ve okurda bu duygularla ilgili farklı çağrışımlar ve tasarımlar uyandırmak için, dutları döküldüğü için hüzünlü ve yalnız olan bir dut ağacı imgesi yaratır:

*sen hep böyle düşün taşın
beni düşün hep
silkiymiş bir dut ağacı kadar hüzünlü yalnız*⁷²

Burada ağacından ayrılan dut imgesiyle şair, ağaç-meyve bağlılığını / ilişkisini kastederek okurda değişik çağrışımların uyanmasına sebep olur. Okur, bu bağlamda durumuna göre dut meyvesinin yerine bir yakınını (sevgili, arkadaş, dost vs.) da koyabilir.

Sonuç:

Modern Türk şairlerinin şiirlerinde meyve isimlerini gerek teşbih gerekse istiare unsuru olarak kullanımda, okuyanda uyandırdığı tasarımların, duygu değerlerinin ve

⁷⁰ Edip Cansever, "Uçurum", içinde Prof. Dr. Doğan Aksan, *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003, s. 44.

⁷¹ Eyüboğlu, "Karadut", *Üçü Birden*, Varlık Yayınevi, İstanbul 1953, s. 81.

⁷² Attilâ İlhan, "yarımın başlangıcı ", *Belâ Çiçeği*, 8. baskı, Bilgi Yayınevi, Ankara 2001, s. 82.

çağrışımların ağırlık taşıdığını, meyve adlarını kullanırken bunlara önem verdikleri söylenebilir. Hele meyve adları kullanılarak yapılan bazı alışılmamış bağdaştırmalarla, okuyan kimselerin zihninde yepyeni etkiler oluşturulmak istenmiştir. Bu tavırlarıyla modern şairlerin anlatmadan ziyade sezdirmeye, yani anlatılmak istenenlerin okurun zihninde canlandırılmasına önem verdikleri ve meyve adlarını kullanarak oluşturdukları imgelerin çoğunda da buna dikkat ettikleri söylenebilir. Diğer bir deyişle, söylenenler vasıtasıyla söylen(e)meyenler dile getirilmek istenmiştir. Şiirlerde özellikle cinsellikle ilgili duyguları meyveleri kullanarak örtülü bir şekilde sunmak hem daha edebî hem de kapalı toplumlara uygun bir tutumdur. Meyveler Türk şiirinde erotik ifadeleri ve aşk sembollerini anlatmak için bir anlatım unsuru olarak kullanılırken meyveler bir ön tabaka olarak gerçek anlamlarıyla görünürler fakat tamamen kendi gerçek anlamları dışında bir kısım erotik objeleri etkili bir şekilde anlatmak veya üstü kapalı bir şekilde ifade etmek için kullanılırlar. Modern şairler (ve daha öncekiler), bu yolla kaba sözleri kullanmaksızın cinsel konulardan sezdirme yoluyla rahatlıkla söz edebilme imkânını yakalamışlardır.

Duygularını bir ressam gözüyle ve renkli ifadelerle anlatan Bedri Rahmi ve Şemsi Belli gibi şairler, biraz da halk edebiyatından gelme bir etkiyle daha çok meyvelerden faydalanırlar şiirlerindeki benzetmelerde. Böylece şairler, tabiattaki görüntülerin yanında tabiata ait renkli unsurlar olan meyvelerden de yararlanarak duygularını somutlaştırmakta ve aynı zamanda okuru da etkileyici bir tabloyla başbaşa bırakmaktadırlar.

Şemsi Belli ve Attilâ İlhan, meyvelerle ilgili benzetmeleri daha çok cinsellik bağlamında kullanırken; Nazım Hikmet ve Bedri Rahmi gibiler daha edebî (edepli) bir tarzı benimsemişler ve cinsellik dışı duygularını anlatmada ve çağrıştırmada kullanmışlardır meyve adlarını.

Şairlerin meyve adlarını kullanarak benzetme yapıp duygularını anlatma yolunu tercih etmelerinin en önemli sebeplerinden biri de, bu meyvelerin toplumda hemen herkes tarafından bilinmesidir. Böylece şair, söylemek

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 3/5 Fall 2008*

istediklerini az sözle daha geniş kesimlere daha kolayca aktarabilmektedir. Çünkü, “*bildiriği alıcının, yani şiiri dinlemekte ya da okumakta olanın, şairin yansıtmak istediği duygu, imge, düşünce ve görüntüleri iyice algılayabilmesi için herşeyden önce, bu şiirdeki sözvarlığını yeterince tanınması gereklidir.*”⁷³

Son olarak, hitap ettikleri duyu organlarına göre meyvelerle ilgili benzetmeler 3 türde gruplandırılabilir:

1. Göze hitap eden görsel imgeler ki bunlarda meyvenin renk ve şekli önemlidir ve en yaygın olan da bu türdür: böğürtlen, nar, turunç, portakal, karpuz, şeftali, kayısı vs.
2. Tatma duyusuyla ilgili imgeler: kayısı, muz vs.
3. Dokunma duygusu ile ilgili imgeler: muz.

⁷³ Doğan Aksan, *Şiir Dili ve Türk Şiir Dili*, Şafak Matbaacılık, Ankara 1993, s. 27.